

náci kinyilatkoztatásai semmiben sem maradnak el azok mögött, amelyekről a két háború között és a háborús években volt egyet a közélet.

Nehéz megállapítani, a népesség mekkora része ért egyet ezekkel a nézetekkel. Az antiszemiták gyakran mentik előítéleteiket azzal, hogy akik nem értenek velük egyet, csakis kommunisták, liberálisok és kozmopoliták lehetnek – vagyis olyan csoportok tagjai, amelyeket az antiszemiták kezdettől fogva kiátkoztak. A háború utáni nemzedék már úgy nőtt fel, hogy alig tudott valamit a Holocaustról, mert az a zsidókérdéssel egyetemben elsüllyedt a kommunista rendszer orwelliánus múltmegsemmisítő aknájában. A nyolcvanas évek elejéig a történelemtankönyvek gyakorlatilag nem is utalnak arra, hogy a zsidók a nácizmus kiszemelt áldozatai voltak.⁵⁴ Hiába kapott nagyobb nyilvánosságot a Holocaust a nyolcvanas évek végén és különösen a kommunista rendszer bukása után, márpedig e téren sok szomszédjánál derekasabban viselkedett a magyar nyilvánosság, az oktatás dolgában még mindig sok a teendő.

A szélsőjobboldal antiszemita cselekményeivel szemben kellő ellensúlyt jelentenek felelős kormányzati, politikai és egyházi személyiségek határozott, egyértelmű, az antiszemitizmust nyilvánosan megbélyegző nyilatkozatai. Többen közülük a Holocaustról szólva, de azzal egyelőre csak részlegesen szembenézve, felvetették a zsidó–keresztény megbékélés gondolatát is. Elsők között sürgette ezt Tornai József, az ismert költő. A Magyar Demokrata Fórum 1989. március 12-i első országos gyűlésén Tornai kijelentette, hogy nem lehet és nem is szabad vitába bocsátkozni a Holocaustról; eljött viszont az ideje, hogy mindenki együtt gyászolja az áldozatokat, akiket kiteptek a nemzet testéből. Elvetette azonban a zsidóságtól való bocsánatkérés gondolatát arra hivatkozva, hogy a mai nemzedék nem felelhet azokért a bűntényekért, amelyeket a háborús kormányzat, a csendőrség, a rendőrség és a közhivatalnoki kar követett el. Vállalta viszont a felelősséget azért, hogy nem sikerült igazi megbékélésre jutni, és valamennyi párttól az kérte, támogassa e célból egy rendkívüli parlamenti ülés kitzűzését.⁵⁵

Történelmi jelentőségű, 1989. május 10-i ülésén a magyar országgyűlés végighallgatta elnökének, Szűrös Mátyásnak szenvedélytől fűtött beszédét a nemzetek abbeli felelősségéről, hogy bátran, az igazságnak elkötelezve nézzenek szembe történelmi múltjukkal. Hevesen elutasította az előítélet minden formáját, és tisztelettel adózott a 600 000 magyar zsidó és a 30 000 magyar cigány deportált emlékének. Szűrös azonban kitégítette a Holocaust fogalmát, amikor a faji okokból üldözöttek – és teljes kiírtásra szántak – vértanúságát összemosta a magyar honvédek által kiállt szenvedéssel, illetve veszteségeikkel. Indítványozta, hogy Magyarország felszabadulásának 45. évfordulóján az országgyűlés fogadjon el